

Оксана ПОТІХА,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук
Тамара ЧОП,
асистент кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук
*Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя (м. Тернопіль)*

ВИЩА БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Процес європейської інтеграції України охоплює різні сфери суспільного життя, зокрема й вищу освіту, яка зазнає суттєвих змін в контексті адаптації до європейських стандартів. Однією з важливих галузей є бібліотечно-інформаційна та архівна освіта, яка відіграє ключову роль у збереженні національної культурної спадщини, розвитку інформаційного суспільства та інтеграції України до європейського інформаційного простору.

Європейські стандарти в галузі бібліотечно-інформаційної та архівної освіти орієнтовані на підготовку фахівців, здатних не лише зберігати культурні надбання, але й працювати в умовах інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) і цифровізація відіграють провідну роль у сучасній бібліотечній і архівній практиці. Відповідно, українські заклади освіти змушені інтегрувати нові підходи до навчальних програм, щоб відповідати європейським вимогам і бути конкурентоспроможними на ринку праці.

До основних напрямів адаптації української бібліотечно-інформаційної освіти до європейських стандартів є адаптація навчальних програм, підвищення якості освіти та розвиток професійних навичок фахівців означеної сфери. Українські університети, які готують фахівців у галузі бібліотечно-інформаційної та архівної справи, активно впроваджують сучасні освітні стандарти, гармонізовані з європейськими вимогами. Це передбачає інтеграцію інформаційно-комунікативних технологій, управління електронними ресурсами, а також оволодіння сучасними методами цифрового зберігання інформації.

У межах європейської інтеграції здійснюється підвищення якості освіти, а саме відбувається перехід до підготовки фахівців за принципами Болонського процесу. Це передбачає не тільки академічну мобільність студентів і викладачів, але й запровадження системи кредитів ECTS, яка дозволяє забезпечити прозорість і взаємне визнання кваліфікацій між країнами Європейського Союзу та Україною. Ще одним напрямом адаптації української бібліотечно-інформаційної освіти до європейських стандартів є розвиток професійних компетенцій. Адже фахівці бібліотечно-інформаційної сфери мають не лише знати традиційні методи роботи з інформацією, але й вміти працювати з цифровими архівами, електронними ресурсами, а також застосовувати методи аналізу великих масивів даних (Big Data). Така підготовка дозволяє українським спеціалістам конкурувати на європейському ринку праці.

З викликами цифрової епохи зіткнулася й архівна освіта. Архівна справа також зазнає суттєвих змін у контексті цифровізації. Перехід до електронного документообігу та впровадження сучасних технологій зберігання архівної інформації вимагає від майбутніх фахівців не лише знань традиційного архівознавства, але й навичок роботи з електронними документами, цифровими носіями та базами даних. Важливим напрямом для фахівців з бібліотечно-інформаційної та архівної справи є вивчення нових методів оцифровування архівних матеріалів, їхньої обробки, каталогізації та створення відкритих цифрових архівів, що забезпечить збереження культурної спадщини України та її доступність як для вітчизняних науковців, так і для дослідників в усьому світі. Європейські стандарти вимагають від української архівної освіти постійної модернізації та інтеграції новітніх технологій.

Скарбницями культурних здобутків українського народу, носіями національної пам'яті і загальнолюдських духовних цінностей сьогодні є національні та наукові бібліотеки. Так, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ще у 2017 р. започаткувала національний довідково-інформаційний та документальний ресурс архівних, рукописних і друкованих джерел, створених в Україні або інших державах під назвою е-Бібліотека «Україніка», який містить інформацію про Україну, її історію, економіку, культуру. Ресурс ґрунтується на засадах обліку та акумуляції документальної спадщини українського народу. Відповідно до вимог

цифровізації Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського активно розвиває новий напрям наукових досліджень – цифрову гуманітаристику: переведення в цифровий формат культурної спадщини і формування спеціальних баз даних; створення цифрових колекцій і архівів; формування та джерелознавчий аналіз текстів; підготовка електронних мультимедійних наукових видань; візуалізація, статистичний та бібліометричний аналіз даних; створення баз даних і знань, електронних довідників [4].

Європейська інтеграція сприяє активній участі українських закладів освіти у міжнародних освітніх та науково-дослідницьких проєктах. Участь в освітніх програмах Європейського Союзу, таких як Erasmus+, дає змогу українським здобувам вищої освіти і викладачам отримувати досвід навчання та роботи в провідних університетах і наукових установах Європи. Це сприяє не лише підвищенню якості підготовки фахівців, але й інтеграції української бібліотечно-інформаційної освіти у європейський освітній простір. Крім того, міжнародні проєкти та партнерства допомагають у розвитку досліджень в архівній та бібліотечній сферах, зокрема у питаннях цифрового збереження культурної спадщини. Це сприяє створенню відкритих електронних ресурсів, доступних для широкої аудиторії, та обміну досвідом з європейськими колегами. Так, Київський національний університет культури і мистецтв із консорціумом міжнародного проєкту dComFra програми ЄС Еразмус+ з 2019 р. активно бере участь в All Digital Week (Європейський тиждень цифрової грамотності). All Digital Week – це щорічна інформаційна кампанія, присвячена розвитку цифрових навичок громадян, організована провідною загальноєвропейською асоціацією All Digital, організації-члени якої співпрацюють з 25 000 центрами цифрових компетентностей [2]. Зазначена інформаційна кампанія надзвичайно актуальна для нас сьогодні, адже Україна більше десяти років потерпає від воєнних дій, руйнувань інфраструктури міст і сіл, що є загрозою для української культурної спадщини. З початком повномасштабної війни Університет культури за підтримки міжнародної спільноти започаткував проєкт щодо збереження культурної спадщини в цифровому форматі «Saving Ukrainian Cultural Heritage in Digital (SaveUCHdigital)». Мета проєкту полягала у тому, щоб представити професійній спільноті, українським студентам і викладачам

європейські проекти зі збереження оцифрованої культурної спадщини та показати європейським партнерам досвід, набутий українськими фахівцями в галузі цифрових технологій у секторі культурної спадщини [2].

Цьогоріч завершилася реалізація проєкту «Підтримка реалізації Стратегії культурного розвитку Одеси», що реалізувався ГО «Піксельовані Реальності» у партнерстві з Департаментом культури, міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Одеської міської ради, за фінансуванням ЄС в рамках проєкту EU4Culture, що реалізується Goethe-Institut у партнерстві з Данським інститутом культури, Чеськими Центрами та Французьким Інститутом у Грузії. В результаті – в Одесі створили одинадцять каталогів для цифрового збереження культурної спадщини, зокрема зацифрування найдавнішого цвинтаря з першими козацькими похованнями від 1791 р., відкриту базу 3D моделей десяти культових символів Одеси, цифровий каталог некрополів та поодиноких поховань тощо [1].

Це не одиничні проєкти, які спрямовані на збереження та оцифрування пам'яток культури. Так, навесні 2025 р. Міністерство культури України і Міністерство культури Чехії розпочинають дворічний проєкт, спрямований на збереження національних пам'яток шляхом оцифрування. Базовим центром для навчання українських фахівців стане Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» [3]. Подібні проєкти допоможуть зберегти українську культурну спадщину та поповнити світову скарбницю культурних надбань.

Попри значні досягнення, процес європейської інтеграції у галузі бібліотечно-інформаційної та архівної освіти супроводжується низкою викликів. Серед них – потреба в модернізації матеріально-технічної бази, вдосконалення інфраструктури цифрових архівів, підготовка викладачів до роботи з новітніми технологіями та забезпечення фінансування для участі у міжнародних проєктах.

Проте перспективи цього напрямку є надзвичайно важливими. Інтеграція в європейський простір відкриває перед Україною можливості для співпраці, спільних досліджень і створення умов для збереження та популяризації української культурної спадщини на міжнародному рівні. Крім того, це сприяє підвищенню рівня професійної підготовки українських фахівців, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Європейська інтеграція суттєво впливає на розвиток бібліотечно-інформаційної та архівної освіти в Україні, ставлячи перед системою вищої освіти нові виклики й завдання. Важливою є адаптація навчальних програм до європейських стандартів, розвиток цифрових навичок майбутніх фахівців та активна участь у міжнародних проєктах. Ці кроки сприяють підвищенню якості підготовки спеціалістів та інтеграції України до загальноєвропейського культурного і наукового простору.

Список використаних джерел:

1. В Одесі створили 11 каталогів для цифрового збереження культурної спадщини. *Українська служба інформації*. 2024. URL: <https://usionline.com/v-odesi-stvoryly-11-katalohiv-dlia-tsyfrovoho-zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny/> (дата звернення: 06.10.2024).
2. Збереження української культурної спадщини в цифровому форматі. Київський національний університет культури і мистецтв. 2022. URL: <https://knukim.edu.ua/zberezhennya-ukrayinskoyi-kulturnoyi-spadshchyny-v-cyfyrovomu-formati/> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Україна та Чехія запускають проєкт з оцифрування пам'яток культури. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3907384-ukraina-ta-cehia-zapuskaut-proekt-z-ocifruvanna-pamatok-kulturi.html> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Цифрова спадщина. Цифровий проєкт НБУВ. *ResearchUA*. URL: <http://research.nbu.gov.ua/heritage> (дата звернення: 07.10.2024).